

A KATONA KÖTELEZETTSÉG- ÉS HÁBORUVESZÉLY BIZTOSÍTÁS.

STATISZTIKAI TANULMÁNY.

A katonai szolgálat az általános hadkötelezettség folytán az állam polgárai minden rétegére nézve terhessé vált. A háboru mind gyakoribbá kezd válni. Valahányszor megújul, önkénytelenül elő kell nyomulni azon gondolatnak, nincsen-e egy sem társadalmi intézményeink sorában, mely a katona kötelezettségéből kifolyó vesztsést, s a háboru esélyeiből kifolyó csapásokat némileg enyhíthetné?

Az állam mintegy elismeréséül annak, hogy a kik magokat a háboru veszélyének kiteszik, hazafi kötelességet teljesítenek, meghozta az 1880. XXVII. t. cikket, mely a hadi szolgálatra képtelemeket hadmentességi díj fizetése alá veti, oly célból, hogy ezen adóból a hadi szolgálatot teljesítők személyes hátrányai némileg enyhíthessenek. A hadmentességi díj egy részéből külön alap képeztetik, mely a rokkantok sorsának javítására, s az elesettek özvegyeinek és árváinak ellátására lesz fordítandó; a másik része a mozgósítás esetén behívott állandóan szabadságoltak, tartalékosok és honvédek családjainak felsegélésére fordíttatik. Az első célra alap képeztetik, melyhez a birodalom két fele évenként 2 millioval járul, miből Magyarország ujonez jutaléka arányában 857, 470 frtot fedez.

Az említett törvény alapján a honvédelmi minister f. év febr. 17-éről „a mozgósítás esetében behívott állandóan szabadságoltak, tartalékosok, póttartalékosok, honvédek és egyéb jogosultak gyámol nélküli családjának az 1880 évi XXVII. t. cz. 5. §-a alapján nyújtandó segélyezés módozatáról“ czim alatt törvényjavaslatot terjesztett be, melyben megszabatik, hogy kiknek van igényök, s miben áll a segélyeztetés. Mint láthatni, a gondoskodás egyenesen azokra szorítkozik, kiknek családja különben az élet legelső szükségeivel küzdene.

A mennyiben a hadmentességi díj a honpolgárok azon részére nehezedik, mely a hadkötelezettségben részt nem vehet, mondhatni a társadalom ez uton bizonyos részben a segélyezéshez szintén hozzájárul, hozzájárul továbbá azon részvét által, mely a „Vereskereszt-egylet” működésében nyer kifejezést. Azonban, ha e hátrányokon alapjában kívánunk segíteni, fel kell vetnünk a kérdést, vajjon az önszegélyző intézmények csoportjában nem találunk-e formát, mely ezen egyesekre háramló vesztsést és háromolható balesetet, illetőleg az ezekből származó hátrányokat megosztaná azokkal, kiket a sors megkímélt. S ha e kérdést felvetjük, első sorban a biztosítási intézmény mutatkozik olyannak, mely ezen társadalmi bajon enyhíteni szintén hivatva van.

Ha ezen gondolat alapján a katonai pálya embereit megfigyelés alá vesszük, úgy fogjuk találni, hogy azok két csoportra oszlanak:

a) olyanokra, kikre nézve a katonáskodás állandó foglalkozás, milyenek a katona tisztek és katonai tisztviselők;

b) olyakra, kik a hadkötelezettség következtében polgári foglalkozások mellett ideiglenesen katonai foglalkozásra is be vannak hívva. Biztosítási szempontból a kettő egészen különböző kategória. Mind kettő ki lévén téve háboru esetén az elesés, a megsérülés esélyeinek, biztosítási szempontból; továbbá

c) mint olyanok tűnnek fel, kik ki vannak téve a háboru baleseteinek, egy kockázatnak, mit a biztosítási művelet egészen más alapon kezel.

Az említett kategoriák közül az első az, melynek a katonai pálya rendes foglalkozása, nálunk régi időktől fogva külön szempont alá esik: miként a tisztviselők rokkantság esetére magok, elhalás és elesés esetére családjok, nyugdíjra tarthatnak igényt. E mellett a Ferencz József alapítvány név alatt működő gondoskodó intézetnél az özvegyek és árvák részére még biztosítást is lehet venni. Mig ellenben a második az, mely általános hadkötelezettség következtében jut a katonai pályához, csak azon esetben számíthat rokkantság esetére maga, behívás, elesés esetében családja, némi segélyeztetésre, ha különben a társadalom segélyezésére volnának utalva.

Azonban, ha a hadkötelezettek nagy tömegét figyelembe vesszük, lehetetlen azon felismerésre nem jönnünk, hogy a hadkötele-

zettek legnagyobb része a hadi szolgálat évei bekövetkezténél bizonyos anyagi veszteségnek van kitéve. Egyik vesz, mert félbe szakasztja foglalkozását, a másik vesz még az által is, hogy költekezésnek van kitéve. S egy háboru esetén mindkettő ki van téve annak, hogy ha megsérül, ha részben vagy egészben munka képtelenné lesz, családjának terhére válik, s kikben a család fenntartóját, elesés vagy rokkantság útján veszttette el, hogy az ily család anyagiilag is sujtva van, felesleges is mondanunk.

Miután a biztosítás a véletlen csapások és veszteségek kárpótlására van hivatva, s miután a katonai szolgálatbani részvét, s különösen a háboru veszély az emberi életet fenyegető véletlen, s mint ilyen, a biztosításnak méltó tárgya : vegyük fel a kérdést, vajjon a biztosítás, mely annyi nevezetes társadalmi kérdés megoldásához hozzájárul, nem felelt e oda, hogy e baj enyhítéséhez is hozzájáruljon. Ha e kérdésre felelni akarunk, az életbiztosításhoz kell fordulnunk, mint a hová tartozik. Két kérdéssel állunk szemben, a katona-kötelezettség- és háboruveszély-biztosítással, s ha az ezekben rejlő véletlent tekintjük, ugy kell találnunk, hogy bár két különböző kockázat, mindkettő a baleset biztosítás családjához tartozik, mindkettő az életbiztosítás e mellékága elméletén fog valaha megoldatni.

I. A katona-kötelezettség biztosítás.

A katona kötelezettség biztosítás célja : azok részére, kikre a katonai kötelezettség terhe reá nehezedik, a kötelezettség tartamára bizonyos összeget biztosítani.

Az élet biztosítás ezen kiágazása egy még alig ismert kockázat veszélyét kívánja biztosítás alá venni. Ha e kockázat egyéb árnyalataitól el tekintünk is, a dijszámításnak ismernie kell :

a) azon esélyt, mi valószínűséggel bir arra, hogy a gyermek vagy ifju alkalmas lesz-e annak idejében a besoroztatásra vagy sem,

b) azon esélyt, hogy mi valószínűséggel bir az illető arra, hogy a katona kötelezettségi kort eléri,

c) s ha a biztosítást tovább kívánjuk fejteni, ismernünk kell a katonai pálya halandósági viszonyait.

Az elsőre nézve az orvosi statisztika tehetne nyomozásokat,

de még nem kezdte meg. A halandósági viszonyok iránt a halandósági táblázatok tájékozhatnak. A kombinált számítási alap hiányában a biztosítási gyakorlat, a túlélési csoportok, az asszociációk, a tontinák rendszerét vette fel, melynél fogva bizonyos szám befizet, s a befizetés azok javára esik, kik a katoná kötelezettség teljesítését megkezdették.

Ha azonban a miveletnek biztosítási formákat kívánunk adni, ismernünk kell a katonai pálya kockázati viszonyait is. Az élet biztosítás a halandósági táblázatok nyomán matematikai valószínűséggel ismeri, hogy bizonyos számú 19, 20, 21 éves emberből évenként hány szokott meghalni, mindazáltal a halandósági táblázatok kellő támpontot nem nyújtanak, mivel a katonai pálya elhalálzási tekintetben a polgárinál veszélyesebbnek bizonyult.

A biztosítás részére tehát a két pálya közti veszélyarányt is ismernünk kell. Annak jelzésére, hogy a statisztikai nyomozódások mily irányban indultak meg, felhozzuk a következő adatokat.

Roib szerint, ezer polgárt, s ezer katonát béke idején véve, az első halandóságának évi átlaga 10·75, az utóbbiaké 20·64. Vallin szerint ki 1862—66 közti adatok nyomán számít, Franciaországban a polgári népesség 20—25 év közt a halandóság 8·89, a katonaságnál 16·6.

Sőt a közkatona és tiszt szintén különböző kockázatnak bizonyult. A jobb elhelyezés, jobb táplálkozás, könnyebb élés, mi béke idején a tiszteknek jut, kedvezőbb halandósági arányokban részesíti őket.

Angol feljegyzések szerint az országon kívül elhelyezett angol katonaság 9 év alatt a következő arányokat tüntette fel :

Meghalt 100 emberből :

1858. évben	tiszt	3·513	altiszt és közlegény	6·701
1859.	" "	2·111	" "	3·396
1860.	" "	1·639	" "	2·603
1861.	" "	1·574	" "	2·567
1862.	" "	1·346	" "	1·981
1863.	" "	1·586	" "	1·682
1864.	" "	1·735	" "	1·893
1865.	" "	1·576	" "	2·102
1866.	" "	1·264	" "	1·549

Olaszországban, befoglalva a háboruban elesteket is, 1000-ből meghalt :

1863—64	altiszt, közlegény	17·41	katonatiszt	11·1
1864—65	„ „	16·27	„	13·6
1865—66	„ „	15·69	„	19·7
1866—67	„ „	18·10	„	9·0
1867—68	„ „	18·10	„	9·0
1868—69	„ „	17·60	„	6·7
1869—70	„ „	10·16	„	7·0
1870—71	„ „	10·51	„	7·5
1871—72	„ „	11·31	„	8·6
1772—73	„ „	12·06	„	7·6
1873—74	„ „	12·41	„	8·2
1874—75	„ „	13·27	„	8·1
1875—76	„ „	11·29	„	8·2

A szolgálati első évek sokkal veszélyesebbeknek bizonyulnak mint a későbbiek. Vallin, Franciaországban, 1862—66 közt, az altisztek és közkatonák szolgálati év szerinti halandóságát következőleg találta :

1-ső szolgálati év allatt ezer közül meghalt	12·57
1-től 3. évig	13·16
3-től 5. „	11·49
5-től 7. „	8·49
7-től 10. „	7·96
10-től 14. „	8·30
14. éven felül	9·95

Kitűnik e szerint : hogy a katonai pálya a polgári foglalkozásnál veszélyesebb, a közkatonaság veszélyesebb a tiszt állásnál, a kezdő évek veszélyesebbek mint a későbbiek. Azonban fel kell tennünk, hogy azon arányban a mint az ország egészségi és közlekedési viszonyai, s a katonaság élelmezési és ruházási kellekei javulnak, mind inkább fog csökkenni.

Bármily kevésbé van is a katonai szolgálat biztosítás kockázata statistikailag tisztázva, a biztosítási gyakorlat megkísérettette üzletkörébe vonni. Dániában „Hadjökötelezettek biztosítási egylete“ czim alatt, már 1857-ben, Drezdában „Szászországi katona kötelezettségi biztosítási bank“ czim alatt már 1863-ban intézet keletke-

zett, melyek ha ki nem fejtették is, de legalább megpendítették az eszmét.

Németországon, hol ezen biztosítási módozat nagyban foglalkoztatja a kedélyeket, két módozatot látunk. Ezek egyikét a Norddeutsche Lebensversicherungs-Bank állította fel 1877-ben, az által, hogy e cím alatt osztályt állított, mely biztosít a) a beszólitott katonához tartozói részére kárpótlást a munkaerő veszteséért, b) a beszólitott katonához részére 3 évre évenkénti, s c) az elbocsáttatás alkalmára bizonyos összeget. Az igény az álló hadseregbe beállításkor nyílik meg. A biztosított összeg első, második és harmadik részlete az illető szolgálati évek elején, negyedik részlete az elbocsáttatásnál szolgáltatják ki. Rokkantsága esetére neki, halála esetére öveinek fizettetik.

E formát, még pedig egészen önálló intézet alapján, az 1878. április 23-án megindult „Deutsche Militärdienst Versicherungs Anstalt“ fejtette ki Hamburgban, céljául tűzvén : a hadsereg és tengerészet személyzete részére, szolgálati idejére, s elbocsáttatásuk esetére 100—3000 márkát biztosítani. Az egylet 150,000 mark biztonsi alappal indult. A biztosítási idő a születéstől a 12 éves korig tart. Az igény négy részletben fizettetik ki, a három első részlet a három szolgálati év elején, a negyedik az elbocsáttatásnál. Az egy éves önkénteseknél, fele a katonai szolgálat kezdetén, fele annak végén. Rokkantság esetére, de ugyanazon határidőkben az illetőnek, halála esetére öveinek fizettetik. Nem tartozik azonban az egylet fizetéssel a) ha az illető a katonai szolgálattól felmentetik, b) ha póttartalékba utaltatik, c) ha a katonai kötelezettségi kort el nem éri. E feltételek mellett díj táblázatának kivonata, 100 mark után, a következő :

Belépti kor	Évenkénti díj		Egyszeri díj	
	mark	Pf.	mark	Pf.
0 . .	1 . .	75 . .	18 . .	20 . .
1/4 . .	1 . .	80 . .	18 . .	60 . .
1/2 . .	1 . .	85 . .	19 . .	00 . .
3/4 . .	1 . .	90 . .	19 . .	40 . .
1 . .	1 . .	95 . .	19 . .	80 . .
2 . .	2 . .	15 . .	21 . .	45 . .
3 . .	2 . .	35 . .	23 . .	15 . .
4 . .	2 . .	60 . .	24 . .	90 . .

Belépti kor	Évenkénti díj		Egyszeri díj	
	mark	Pf.	mark	Pf.
5 . .	2 . .	85 . .	26 . .	75 . .
6 . .	3 . .	20 . .	28 . .	85 . .
7 . .	3 . .	55 . .	30 . .	80 . .
8 . .	3 . .	95 . .	33 . .	05 . .
9 . .	4 . .	40 . .	35 . .	40 . .
10 . .	5 . .	00 . .	37 . .	95 . .
11 . .	5 . .	65 . .	40 . .	65 . .
12 . .	6 . .	50 . .	43 . .	55 . .

Mint olvastuk, 1879-ben Majlandban „La Patria“ névvel Olaszország részére a Hamburgi mintájára szintén állítottak ily czélú társaságot.

II. A háboruveszély biztosítás.

A háboruveszély biztosítás czélja volna : a biztosított részére egy kitört háboru alkalmából, ha sérülés éri, s munka képtelenné lesz, évjáradékot, ha elesik, hátramaradottjai számára bizonyos tőkét biztosítani.

E koczkázatban a sajátlagi életbiztosítás és a baleseti biztosítás veszélye combináltan jelenvén meg, a járulék és járandóság közti arány felállítása meglehetősen nehézséggel jár már azért is, mivel, mint láttuk, a katonai pálya a polgári pályánál veszélyesebb, s különösen mivel a háboru veszély koczkázata megállapítva nincs.

Ugy számítják, hogy a krími háboru tehát 1853 óta a háboruk mintegy 2.000,000 embert pusztítottak el. Ez idő óta a különböző háborukban elesettek számát jegyezve látjuk, ismerjük a hadjáratra szálló létszám s a halottak közti arányt : de a biztosítás az így kihozott arányoknak teljes értéket nem tulajdoníthat, mivel rendszeren a létszám nagyított az elesettek száma kicsinyített alakban tüntettetik fel. Hozzájárul, hogy ha ismerjük is a csatatéren elesettek valódi számát, azok számát, kik kapott sebök következtében a kórházakban, otthon és másutt idő folytán elhalnak, a közzététetni szokott kimutatások alapján nem ismerhetünk.

A részletesebben ismert háboruk adatai a következő arányokat mutatják :

1859-ben osztrák hadsereg	685,000 fő,	halottja	24,882	36.7%
„ franczia „	660,000 „	„	10,142	15.4 „

1866-ban osztrák hadsereg	646,000 fő,	halottja 33,767	52·3%
„ porosz „	437,000 „	„ 10,562	24·1 „
1870-ben német „	1.351,000 „	„ 40,881	30·3 „
„ francia „	1.067,000 „	„ ?	?

Az átlag 31·76%. Itt azonban csakis a csatatéren vagy a háboru tartama alatt elhaltak lehetnek beszámítva. A háboru rokkantjai száma ismeretlen. A fenn említett háborukra egy angol kimutatást látunk, mely szerint a krími háboruban (1859.) 1 halál 23, az olasz háboruban (1866.) 45, a német-francia háboruban (1870.) 53 katonára esett; s a sebesültek aránya 7 annyi.

Az 1877/8-iki orosz-török háboruban hivatalos kimutatás szerint az oroszoknak az európai harctéren 3·2% halottja, 10·5% sebesültje volt. Egy más kimutatás szerint az európai harctéren az orosz hadsereg halottjait 130,000-re teszik, sebesültjeiből utólagosan 42,950 halt volna el.

Bosznia és Herzegovina elfoglalásánál 1878-ban az osztrák-magyar hadsereg száma 198,930, ezzel szemben az elesettek száma 4165, s így 2·1% volt.

Ha ezen s az ezekhez hasonló statisztikai adatokat tekintjük, osztanunk kell a biztosítás abbéli nézetét, hogy a díjszámításnak ez idő szerint még kellő alapja nincs. Helyet adunk ugyan azon reménynek, hogy a fegyverek és közlekedési eszközök tökéletesülésével a háboruk mind kevesebb áldozatot fognak kivánni: mint számítják, a régi időkben a csatázóknak fele, most $\frac{1}{7}$ része pusztul el: mindazonáltal a háboruk különböző jellege, a mind újabb fegyverek alkalmazása miatt, a múlttól a jövőre való következtetést meg lehetős bizonytalanná teszi.

E mellett tekintettel a biztosításra a statisztikának külön kellene tanulmányozni a) a csatázó, b) a nem csatázó katonai személyzetet, mivel a kettő különböző kockázat.

A háboruveszély kockázati statisztikájának minden hiányossága mellett is, a biztosítási gyakorlat az utolsó időben nagy hajlandóságot mutatott a kockázat miveletét felfogni. Az életbiztosítás terén az a helyzet, hogy a haláleseti tőke biztosítókkal szemben a biztosítási feltételek a biztosítást a háboru tartamára felfüggesztik: az életbiztosító társaságok tehát módot kívántak találni,

hogy az egyszer vett élet biztosítás a katonai szolgálat alkalmából meg ne szűnjön. E gondolat alapján a németországi életbiztosító társaságok már az 1866-ki porosz-osztrák háború alkalmával hazafiú kérdést csináltak abból, hogy biztosításaikat díjpótlék mellett meg-hagyják érvényökben. De mivel ezen díjpótléket 10%-ban szabták meg, nem igen vezetett célra. A német-francia 1870-iki háború alkalmával e díjpótléket a gothai már 6% a stetteni Germánia, a frankfurti Providentia s utána több társaság 5%-ra tette; s a mennyiben a nem csatázó személyzet veszélye csekélyebbnek ismer-tetett fel, ezek díjpótlékát a gothai 4%, a többi 3%-ban állapították meg. A biztosítási feltételek oda mentek ki, hogy a biztosított ösz-szegnek egyik 3, másik 5000 mark maximumot állított; s teljesen fizették, ha az illető a csatatéren maradt vagy kapott sebe követ-keztében 14 nap alatt meghalt, felét fizették, ha sebe következtében a háború tartama alatt halt el, vagy kereset képtelenné lett; $\frac{1}{4}$ -dét ha kereset képes maradt ugyan, de katonai pályáját nem folytat-hatta. E szerint az a nagy rész, mely kapott sebe vagy kapott be-tegsége következtében később lett a háború áldozata, fedezetlen maradt.

E forma mellett, mely a korábban vett életbiztosításokra szól-lott, megkísértették az ujabban keletkező biztosítások elhelyezését is, még pedig csakis a baleset biztosítás elméletén. A részvényes társaságok e célra kölcsönös osztályokat nyitottak; külön kölcsö-nös egyletek kezdtek alakulni, de mivel az igény csak egy év múlva nyílt volna meg, a közönség e formát nem kívánta támogatni.

Ausztriában a boszniai expeditio alkalmából 1878-ban a bécsi Beamten-Verein szintén nyitott volt háború veszély osztályt, 6% díj mellett.

Ezen kísérleteknél sokkal tágabb körü czélt tűzött maga elé a Compagnie d'Assurances militaires czimű társaság, mely 1878-ban Párisban 5.000,000 frank részvény tőkével alakult, oly czéllal, hogy a) baleset biztosítást nyujtson béke és háború idején, b) tőkét vegyen be, s azokat a szolgálatból kilépés idejéig gyümölcsöz-tesse, c) sajátlagi életbiztosítást folytasson. Egyelőre azonban csak baleset biztosítási osztályát kívánta megnyitni.